

Author: Ware-Nagy, Orsolya

Affiliation: Artifex Kiadó

Title: WORLDWIDE MASS HOUSING, WHERE ARE WE HEADED

Citation: Metszet, Vol 16, No 2 (2025), pp 20-25,

DOI: 10.33268/Met.2025.2.2

<https://doi.org/10.33268/Met.2025.2.2>

Received: 01 April 2025

Accepted: 04 April 2025

Published: 23 April 2025

Summarizing the "Reconceptualizing Urban Housing" exhibition at the 2023 Venice Architecture Biennale, which showcased projects architecture studios, all led by women, addressing the growing global need for urban housing and livability. Despite diverse geographical and cultural contexts (including Uganda, UK, Canada, Malaysia, Mexico, France, Netherlands, Germany, and USA), the featured projects shared a commitment to social and environmental sustainability, exploring approaches to community, identity, and well-being in mass housing. Key themes included contextual sensitivity, the use of local materials and labor, the revitalization of inner cities, the creation of vibrant residential communities, and the balance between private and communal spaces, highlighting a shared ethos in contemporary housing design despite varied local conditions.

TÖMEGES LAKÁSÉPÍTÉS A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ TÁJAIN MERRE TARTUNK?

EGY KIÁLLÍTÁS TANULSÁGAI

Világszerte növekvő szükséglet jelentkezik városi lakásokra, különösképpen a városközpontokban. A sürgető igény okozta verseny közepette a beruházók, tervezők sok igen fontos tényezőt figyelmen kívül hagynak, így a közösség, az identitás és az élhetőség kérdését. Bár a világ egyes tájain a nagyvárosok különböző problémákkal szembesülnek, egy kérdés mégis összeköti őket: hogyan lehetne élhetőbbé tenni a városi lakásokat? Hogyan járulhat hozzá a lakások kialakítása a lakók jóllétéhez és életminőségének javulásához?

—Ezekkel a kérdésekkel foglalkozott a 2023-ban, a 18. Velencei Építészeti Biennáléra [1] készült, Reconceptualizing Urban Housing [2] (*A városi lakás újragondolása*) című kiállítási anyag, amelyet az Európai Kulturális Központ (European Cultural Centre, ECC) Time Space Existence kiállításának keretén belül mutattak be. Az összeállításban szereplő projektek mind a tömeges városi lakásigényre keresnek választ, a közreműködő kilenc építésziroda pedig földrajzi és kulturális szempontból is széles merítést ad, egy dolog viszont összeköti őket: mindegyik irodának női vezetője van.

—Építész, női építész – e sorok írója (érintettsége révén) szeretne tartózkodni ezektől a kreált kategóriáktól, hiszen az építészeti tervezésnek nincs – nem kellene, hogy legyen – neme, viszont itt valóban ez volt a kiválasztási szempont, ezt letagadni sem lenne szerencsés. Földrajzi szempontból Európán és Észak-Amerikán túl számos fejlődő országból bemutatnak projekteket, például Ugandából, Malajziából, Mexikóból stb., ezzel a tipológia, az éghajlat, a gazdasági és kulturális tényezők sokféleségét tárják fel, miközben arra is rámutatnak: a társadalmi és környezeti fenntarthatóság iránti elkötelezettség éppoly fontos, bárhol is építünk a világban.

—A kiválasztott projektek mind új utakat keresnek, új gondolkodásmódokat mutatnak be a lakhatás kérdése kapcsán, merészen közelítenek az élhetőség kérdésköréhez, vizsgálják a közösségi lét és a magánélet közötti egyensúlyt. Egyszerre vizsgálnak egy sor szociális és gyakorlati tervezési szempontot, az előbbihez tartoznak a társas kapcsolatok, az alkalmazkodóképesség, az identitás, míg utóbbihoz például

01

11

02

- 01 Egy-egy projekt a kiállításon szereplő kilenc iroda munkái közül
- 02 Affordable Housing II
- 03 Unity Place

03

FOTÓ | PHOTO
v2com

SZERZŐ | AUTHOR
Ware-Nagy Orsolya, v2com

a lakóterekben a természetes fény és a szellőzés megoldása, vagy a külső terekhez való hozzáférés. Ezek a szempontok összekötik az egyes projekteket, míg a helyi épített környezet és demográfiai jellemzők minden esetben egyediek. A kilenc iroda összesen 18 projekttel szerepelt, de a következőkben – a terjedelmi korlát miatt – minden irodát egy-egy projekten keresztül mutatunk be. Lássuk tehát, milyen lehetőségek állnak a kollektív lakhatás előtt, hogyan lehet a tömeges lakás élhető a lakói számára!

—A résztvevő építészirodák a következők: Adengo Architecture, Uganda; Alison Brooks Architects, Egyesült Királyság; Dubbeldam Architecture + Design, Kanada; Eleena Jamil Architect, Malajzia; Fernanda Canales Arquitectura, Mexikó; Manuelle Gautrand Architecture, Franciaország; Mecanoo, Hollandia; Meyer-Grohbruegge, Németország; Studio Gang, Amerikai Egyesült Államok.

ADENGO ARCHITECTURE, UGANDA

—A kutatófókuszu építészirodát Doreen Adengo alapította 2015-ben. Az iroda – amelyet Adengo 2022-ben bekövetkezett halála óta munkatársai visznek tovább – a várostervezéstől a belsőépítészeti tervezésig a multidiszciplináris együttműködésben és a kutatásban látja

az építészet megújításának lehetőségét a fővárosban, Kampalában, és szerte az országban. Küldetésük, hogy az afrikai országokban nyilvánvalóvá tegyék a beruházók és a lakók számára, hogy az átgondolt építészeti és várostervezés az emberek mindennapi életét teszi jobbá, és a városok fenntarthatóbb épülését segíti. Az iroda elkötelezett a szociális lakásépítés mellett, projektjeikre jellemző a megfizethető és fenntartható lakásépítés, válaszként az afrikai kontinens szélesebb urbanizációjára, illetve a saját otthonukat építő jelentős helyi lakosság problémáira.

—Doreen Adengo több kiállítást és workshopot vezetett, amelyek az ugandai urbanizációt mutatták be, így a kampalai Goethe-Zentrumban és a Müncheni Műszaki Egyetem építészeti múzeumában. Munkatársai az ő kutatói munkásságát és építészeti hitvallását követik.

Affordable Housing II

—Gayazában, Kampalától mintegy 20 kilométerre épül a hét darab háromszintes épülettömbből álló lakóegyüttes, amelyet úgy illesztettek a domborzatra, hogy minimalizálják a földmunkát. A téglá erős jelenlétét az áttört, hézagosan rakott falak oldják, amelyek a lépcsőházakat rejtik magukban. A tömböket összekötő hidak és a folyók nyitottak, ez segíti a légáramlást és a terek ellátását

02

04

- 04 In-Vert Apartmanház
- 05 Bambusz Teraszházak
- 06 Vecindad Monte Albán

05

természetes fénnel. A lokális gazdaságot ösztönző döntés volt, hogy a téglát helyben préselik, helyi munkaerő igénybevételével. A lakásokhoz kapcsolódó közösségi terek, sportlétesítmények és a helyi kiskereskedők számára kialakított bérelhető üzlethelyiségek élő lakókörnyezetet hoznak létre, miközben a tágabb környezetet is szolgálják. [3]

ALISON BROOKS ARCHITECTS, EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

—Jelenleg az egyik legnagyobb hatású építésziroda az Egyesült Királyságban. Az új építészeti formanyelv megteremtése és a közösségi szerepvállalás áll kutatásuk fókuszában. Az inkluzív szemléletű várostervezést szobrászi építészeti formanyelv egészíti ki. Alison Brooks számára a lakásépítés az építészeti tevékenység legfontosabb hozzájárulása a társadalomhoz. Tervezési munkái a beépítési tervektől az egyes lakások kidolgozásáig terjednek, és fontosnak tartja a többlakásos projektek esetén a különböző bevételű társadalmi csoportok közelítését egymáshoz, ezáltal az építészetén túl társadalmi hatást is elér: változatos lakóközösségeket hoz létre. Fontos számára a társadalmi szerepvállalás, a társadalmi sokszínűség elősegítése egy diverz és befogadó lakóközösség közös identitása által.

—Az iroda munkáját számos díjjal ismerték el, köztük 2020-ban a Dezeen Év Építészé díjával. Ezenkívül egyedüli brit építészirodaként birtokosai az Egyesült Királyság három legrangosabb építészeti díjának: a RIBA Stirling-díjnak, a Manser-éremnek, valamint a Stephen Lawrence-díjnak.

Unity Place

—South Kilburn London északnyugati részén fekszik, ez a projekt pedig egy húszéves területfejlesztési terv része: két 1960-as évekbeli toronyház helyére épült a három tömb, melyek közül a legmagasabb is csak hatemeletes. Megjelenésük az angol vidéki kúriákat idézi, a tömbök

közös kertfelület köré szerveződnek, a homlokzatokat változatos ablakok, erkélyek és franciaerkélyek tagolják, és minden lakás két irányba tájolt, így a szép kilátás, a bőséges természetes fény és a keresztszellőzés is megoldott. A 2,6 méteres belmagasság nem tűnik soknak, de épp annyival több a minimum előírtnál, hogy a lakóterek kellemesnek, tágasnak hatnak, amit a padlótól mennyezetig érő ablakok is elősegítenek.

DUBBELDAM ARCHITECTURE + DESIGN, KANADA

—Kutatásfókuszú, társadalmi kérdésekre érzékeny tervezési mód jellemzi az irodát, amelyet Heather Dubbeldam alapított. Innovatív, részletgazdag és környezettudatos projektjeik kidolgozása során a helyi környezet és közösség fontos szerepet játszik. Munkáik közös vonása a fenntarthatóság, legyen szó akár irodáról, vendéglátóhelyről, lakóépületről vagy tájépítészeti tervről. Számos díj és rengeteg publikáció kíséri munkájukat, közülük is kiemelkedik a Professional Prix de Rome in Architecture díj.

—Kutatási munkáik izgalmas példája a „Missing Middle” (fordíthatjuk „hiányzó láncszemnek”), amely a családi házak és a soklakásos társasházak közötti átmeneti megoldásokat keresi, így a középmagas, több lakóegységes lakásformákat.

In-Vert Apartmanház

A Torontóba tervezett, egyelőre nem megépült projekt a tipikus 20. század közepi háromszintes lakótömbből indul ki – itthon a szabályozási környezet miatt ez inkább négyszintes lenne –, amely további két szinttel egészül ki, kissé visszahúzva. A szabályos ablakraszterben megjelenő nagyobb nyílások tágas loggiákat rejtenek, amelyek afféle „inverz külső tereként” képeznek átmenetet az utca és a lakótér között. A koncepció szerint ezek a növényzettel ellátott terek apró kertekként gazdagítják az emeleti lakásokat, ami épp az a kicsi plusz, ami a legvonzóbb lehet egy családi házban egy lakásból nézve, és

04

03

sokkal nagyobb hozzáadott értékkel bír, mint egy keskeny erkély egy többszintes házban.

ELEENA JAMIL ARCHITECT, MALAJZIA

—A 2005-ben alapított irodára jellemző az ázsiai városok építészetébe illeszkedő, mindig a helyi kontextusból és gyökerekből kiinduló, kutatásalapú építészeti tervezés. A környezeti és gazdasági fenntarthatóság mellett a társadalmi fenntarthatóságra is összpontosítanak. Munkáikban, amelyek között könyvtárak, oktatási épületek, irodák és lakóépületek is szereplenek, a hagyományos malajziai építéstechnikát ötvözik a modern tervezéssel. A helyi anyagokból az értő felhasználás következtében tartós építőanyag válik, így például a bambusz széleskörű, nem csak tartószerkezeti felhasználása is a fenntarthatóság szép példája. A természetes fény és szellőzés egyszerű és megfizethető megoldásokat nyújt a gépészt és fenntartási költségek nélkül.

Bambusz Teraszházak

—Az építés alatt álló „Bamboo Terrace Homes” projekt elsődleges építőanyaga a bambusz: az előregyártott keret-állások bambusz rúdszerkezetűek, a lakások külső falai pedig bambuszból készült kompozitlemezek, egyedül a lakásválasztó falak épültek tűzgátló téglából. A trópusi éghajlat hagyományos háztípusát látjuk itt modern és tartós megjelenésben, a hagyományos építés jól bevált előnyeivel, mint a fedett-nyitott területek bőséges és változatos alkalmazása, ami nagyban hozzájárul az életminőség javulásához.

FERNANDA CANALES ARQUITECTURA, MEXIKÓ

—A mexikóvárosi székhelyű iroda a lakás és a város közötti kapcsolat újradefiniálását kutatja, tervezési munkáik is ezen a skálán mozognak. Kutatásuk fókuszában a mexikói magán- és közterületek közötti feszültség áll, amelyben az otthon inkább a közterület kiterjesztése, mint önálló egység. Kutatásaik foglalkoznak továbbá

a meglévő, felhagyott épületekkel és a vegyes használatú épületek fenntartható megújításával is, valamint a közösségfókuszú tervezéssel. Épületeik mindig a meglévő épített környezetbe szövdnek bele, alkalmazott anyagaik egyszerűek, és mindig szem előtt tartják a természetes fény és a keresztzellőzés, valamint a biztonságos lakókörnyezet biztosítását. Fontosnak tartják, hogy a végtelen és elterülő kertvárosok és külvárosok gyűrűi helyett viszáhozák a lakófunkciót a belvárosokba, amelyek ezáltal előbbek lehetnek. Projektjeik a kollektív lakás szép példái, valós alternatívát nyújtanak az önálló családi ház után vágyakozóknak, valamint új alapokra helyezik a mexikói lakosság 70%-át érintő informális lakásmódokat.

—Fernanda Canalest a The New York Times a világ tíz legfontosabb vezető női alakja közé választotta, munkáit pedig a londoni Királyi Művészeti Akadémián, a stuttgarti ifa galériában és a Velencei Biennálén is bemutatták.

Vecindad Monte Albán

—2020-ban Mexikóban kilencmillió háztartásnak volt szüksége megfelelő lakhatásra, miközben ötmillió lakás üresen állt. A Vecindad Monte Albán 24 lakóegységet illeszt be egy kialakult lakókörnyezet üres területére. Ez a hagyományos vecindades újraértelmezése, ahol a privát lakóterek egy központi tér köré szerveződnek, ahol közös konyha és fürdőszoba is található. Minden lakóegység külön is megközelíthető, miközben az átjárás is biztosított a belső udvarokon keresztül. A belső udvarok jól tagolják a tömböt, további megnyitásra adnak lehetőséget, így az ablakok több irányba nézhetnek – ahol lehetőség volt rá, ott tetőbevilágítókat is elhelyeztek.

MANUELLE GAUTRAND ARCHITECTURE, FRANCIAORSZÁG

—A párizsi építészirodát Manuelle Gautrand alapított 1991-ben. Innovatív és érzékeny építészetiük a lakástól a városi léptékig terjed, a megszokott, sablonos formák helyett minden helyszínen az egyediséget keresik,

05

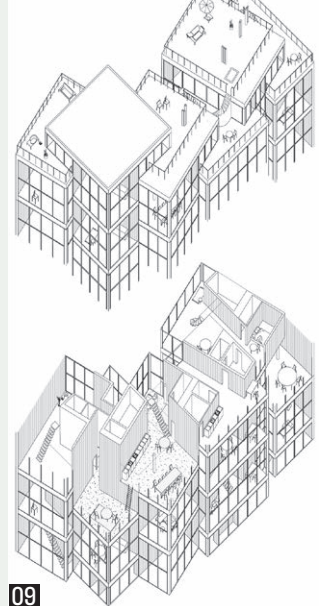
06

07

08

09

megoldásaikra szépség és költségség jellemző. Változatos munkáik a vegyes felhasználású fejlesztésektől a múzeumokig, szállodákig, lakásokig, sportkomplexumokig terjednek. Díjaik között kiemelt helyet foglal el a 2017-es Európai Építészeti Díj, az Európai Építészeti Központ és a Chicago Athenaeum közös díja.

—Lakóépületeik tervezésénél fontos szempont, hogy a sűrű beépítés és az élıhetőség hogyan hozható egyensúlyba. Emellett foglalkoznak a városi mezőgazdasági tevékenység lehetőségeivel és határaival, valamint a lakófunkcióhoz kapcsolódó különböző célú közösségi terekkel. Aktív elkötelezettjei a klímaváltozás és a környezetszennyezés elleni küzdelemnek. Keresik annak lehetőségét, hogy helyi forrásból származó, alacsony szén-dioxid-kibocsátású anyagokat használjanak fel, az alacsony energiafogyasztást pedig bioklimatikus és passzív rendszerekkel segítik elő.

Folie Manuguerra

—Az Estebe-Cathala Architectes irodával együttműködésben tervezett lakóprojekt Montpellier városában épül, öt darab 8 és 11 emelet közötti magasságú toronyból áll. A koncepció a helyi történelmen és a természeti környezeten alapszik. Bőséges és nagyvonalú közösségi tereivel, a felsőbb szintekre is kiterjedő növénytelepítéssel, a parkolási szintek építésekor kitermelt talajmennyiség döngölt földként való újrahasznosításával a környezeti és társadalmi fenntarthatóságot helyezi előtérbe, és helyi gazdaságserkentő hatása is van.

MECANOO, HOLLANDIA

—Az 1984-ben Delftben alapított irodát Francine Houben vezeti, a multidiszciplináris tervezőiroda 25 ország kreatív szakembereiből áll, köztük építészek, belsőépítészek, városrendezők, tájépítészek. Munkáikra is jellemző a szakmákon átívelő gondolkodásmód és az egyedi megközelítés, amely mindig a hagyományostól eltérő eredményt hoz. Portfóliójukban lakóépületek, oktatási, kulturális, vallási, vendéglátó épületek, sport-, illetve kereskedelmi létesítmények egyaránt szerepelnek. Lakóépület-tervezéseik elsősorban a városi léptékre fókuszálnak, támogatják a vegyes használatú területeket, céljuk mindig egy élő városrész létrejötte az emberi léptékre és az egyénre összpontosítva. Szociális lakásépítési munkáik során legfontosabb szempontok a megfizethető lakhatás, a flexibilitás, a magán- és közösségi terek

egyensúlya, valamint a környezettel való kapcsolat és az identitás kérdése.

Amstel Dizájnnegyed

—Az „Amstel Design District”, amelyet az amszterdami KettingHuls irodával együttműködésben terveztek, és kivitelezése folyamatban van, a hosszú távú rugalmasságot helyezi előtérbe azáltal, hogy fenntartható, befogadó és változatos lakóközösséget hoz létre. A lakások egy része szociális bérletű, míg másokat piaci alapon értékesítenek, a kapcsolódó funkciók között pedig irodák, üzlet-helyiségek, közösségi létesítmények és múzeum is helyet kapott. A célközönség a fiatal városlakók köre: a város, a köztér amolyan „nappaliként” szolgál számukra.

MEYER-GROHBRUEGGE, NÉMETORSZÁG

—A 2015-ben alapított irodát Johanna Meyer Grohbrügge vezeti. Tervezési gyakorlatuk a status quo megkérdőjelezésével új formák és tipológiák kidolgozását célozza. Az intuíció és a pragmatikus megközelítés egyensúlya, összetett problémák megoldása egyszerű építészeti gesztusokkal és anyagokkal, mértékletesen gazdálkodva az erőforrásokkal: ezek a legfontosabb elveik.

—Munkáik során, amelyek között szerepelnek galériák, lakó- és irodaházak, kiállítási és bútortervek, az ember és épített környezete közötti egyedi kapcsolatot szeretnék megteremteni azáltal, hogy tanulmányozzák az együttélés és az együtt dolgozás különböző módjait. Újabb projekteikben a lakók változó igényeire gondolva terveznek, kész program helyett a változtathatósághoz szükséges kereteket hozzák létre. A közösségi és privát terek közötti feszültséget vizsgálva tárják fel a közösségi létben rejlő lehetőségeket, és inkább a határok elmosása felé mozdulnak el, ami a közösség jelenlegi definíciójának újragondolásához vezet.

Kurfürstenstrasse

—A 2022-ben megépült projekten együtt dolgoztak a Sam Chermayeff irodával, és 25 egységet helyeztek el hat, egymásba metsződő tömbben. A szomszédos lakóterek összemossódnak, egymásba folynak, csak a fürdőszobák zártak teljesen. A határokat falak helyett szintkülönbségek, sarkok és az átlátást gátló elemek alkotják, az együttélés ilyen radikális megközelítése próbára teszi a lakók rugalmasságát, hiszen felmerül, mi az, ami megosztható, és melyek azok a terek, amelyeket privátként kell megtartani.

- 07 Folie Manuguerra
- 08 Amstel Dizájnnegyed
- 09 Kurfürstenstrasse
- 10 City Hyde Park

- 11 Alison Brooks, Fernanda Canales, Doreen Adengo, Heather Dubbeldam, Jeanne Gang, Eleena Jamil, Manuelle Gautrand, Francine Houben, Johanna Meyer-Grohbrügge

STUDIO GANG, AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

—A Jeanne Gang alapított és vezette, építésszettel és várostervezéssel foglalkozó iroda székhelye Chicagóban van, de New Yorkban, San Franciscóban és Párizsban is van irodájuk. Számukra a tervezés az az eszköz, amelyen keresztül közelebb hozhatják az embereket egymáshoz és a környezetükhöz. A kutatás és a kísérletezés fontos aspektusa a munkájuknak, amelyet a más szakterületek képviselőivel való szoros együttműködés jellemez. Építészeti terveikre jellemző a közösség érzése és az erős kapcsolat a külső térrel. Lakóépületeikkel arra keresik a választ, hogy hogyan növekedhetnek fenntartható módon az amerikai nagyvárosok, hogyan lehetnek egyszerre ellenállóak és élők. Működésüknek számottevő része a publikációk írása és a kiállítások szervezése, hogy a közvélemény figyelmét felhívják és változást idéznek elő. Megközelítésüket Jeanne Gang „cselekvőképes idealizmusnak” nevezi. A National Design Award in Architecture díjjal is elismert iroda munkái szerepelnek többek között a Pompidou Központ, a Kanadai Építészeti Központ, és a Chicagói Művészeti Intézet állandó gyűjteményében.

City Hyde Park

—A 2016-os chicagói City Hyde Park egy sűrűsödő külvárosi területen helyezkedik el. A vegyes felhasználású, 12 szintes lakóépület szokatlan tartószerkezettel épült: egymásra helyezett betonpanelek sora alkotja a vízszintes és függőleges teherhordó szerkezetet, az árnyékolókat és az erkélyeket is. Az erkélyek a lakótér kiterjesztései,

mozgalmas hálózatot alkotnak a homlokzaton változatos átlátásokkal, ami a szomszédsági kapcsolatokat segíti elő.

—Az építészirodák tervezésmódszertanát és a bemutatott projekteket áttekintve megállapítható, hogy a földrajzi és társadalmi sokféleség ellenére is sok mindenben hasonlítanak egymásra. E hasonlóságok nagyrészt nem függetlenek: kizárt, hogy lenne ma olyan építésziroda – legyen akár férfi vagy nő az élén –, amely számára ne lennének fontos az adott hely sajátosságai, a környezetbe való gondos illeszkedés, a fenntarthatóság, a helyi építőanyagok és munkaerő előnyben részesítése, a lakófunkciótól sokszor megfosztott belvárosok revitalizálása, vagy a lakóközösségek élővé tétele, a szomszédsági kapcsolatok erősítése. Hogy csupa nők vezette irodát kértek fel a kiállításon való részvételre, annak oka valószínűleg nem is az, hogy a nők máshogy terveznek, vagy másként gondolkodnak városfejlesztési vagy társadalmi kérdésekről, hanem inkább a figyelemfelkeltés, egyfajta pozitív diszkrimináció, amire – sajnos – még mindig szükség van. Ezenkívül pedig a kiállításra való felkészülés közbeni együttműködés, amely elősegíti, hogy ezek az irodák tudjanak egymásról, megismerjék egymást, és a későbbiekben is kooperálhassanak, vagy segíthessék egymás munkáját. Amire szintén – ám egyáltalán nem sajnos – nagy szükség van.

Forrás: v2com, reurbanhousing.com

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Biennale Architettura 2023 [honlap], hozzáférhető: <<https://www.labiennale.org/en/architecture/2023>> [utolsó belépés: 2025-03-31].
- [2] Reconceptualizing Urban Housing [honlap], hozzáférhető: <<https://www.reurbanhousing.com/>> [utolsó belépés: 2025-03-31].
- [3] „Time Space Existence, Venice 2023: reconceptualising urban housing”, *On Site Review*, Issue 45: „Houses and Housing”, pp 32-39, hozzáférhető: <<https://issuu.com/onsitereview/docs/onsite45housing>>, [utolsó belépés: 2025-03-31].